

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA QUẢN LÝ VĂN HÓA – NGHỆ THUẬT

NGHỆ THUẬT HÁT XẨM Ở HÀ NỘI – THỰC TRẠNG VÀ
GIẢI PHÁP

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP
CHUYÊN NGÀNH QUẢN LÝ VĂN HÓA – NGHỆ THUẬT

Giảng viên hướng dẫn:

Sinh viên thực hiện : Nguyễn Chí Hiếu

Lớp : Âm nhạc 2

Hà Nội – 2013

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU.....	1
--------------------	----------

Chương 1: NGUỒN GỐC VÀ SỰ PHÁT TRIỂN CỦA NGHỆ THUẬT HÁT XẨM HÀ NỘI

1.1. Nguồn gốc của Hát Xẩm

- 1.1.1. Tương truyền về nguồn gốc hát Xẩm
- 1.1.2. Những bước thăng trầm nghệ thuật hát Xẩm

1.2. Sự phát triển của nghệ thuật hát Xẩm ở Hà Nội

- 1.2.1. Sự ra đời nghệ thuật hát Xẩm ở Hà Nội
- 1.2.2. Sự phát triển của hát Xẩm ở Hà Nội

CHƯƠNG 2: THỰC TRẠNG NGHỆ THUẬT HÁT XẨM Ở HÀ NỘI

2.1. Khái quát về đặc điểm của nghệ thuật Hát Xẩm

- 2.1.1. Môi trường diễn xướng
- 2.1.2. Tổ chức dàn nhạc Xẩm
- 2.1.3. Các nhạc cụ thường dùng trong dàn nhạc Xẩm
- 2.1.4 . Hệ thống làn điệu
- 2.1.5. Đặc điểm lời ca

2.2. Thực trạng nghệ thuật hát Xẩm ở Hà Nội

- 2.2.1. Hoạt động biểu diễn nghệ thuật hát Xẩm tại Hà Nội
- 2.2.2. Khán giả của nghệ thuật hát Xẩm
- 2.2.3. Khả năng chuyên môn của nghệ sĩ
- 2.2.4. Môi trường diễn xướng của hát Xẩm ở Hà Nội
- 2.2.5 Công tác đào tạo về nghệ thuật hát Xẩm
- 2.2.6. Sự khác nhau giữa Xẩm làng quê và Xẩm Hà Nội

Chương 3: Ý KIẾN NHẪM BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY NGHỆ THUẬT HÁT XẨM TRONG ĐỜI SỐNG XÃ HỘI HIỆN NAY

3.1. Giá trị của nghệ thuật hát Xẩm

3.1.1. Giá trị nghệ thuật

3.1.2. Giá trị lịch sử

3.1.3. Giá trị tinh thần

3.1.4. Giá trị nhân văn

3.2. Hướng phát triển của nghệ thuật Xẩm

3.2.1. Đề xuất ý kiến với các cấp quản lý

3.2.2. Đề cử hát Xẩm là di sản văn hóa thế giới

3.2.3. Tổ chức các câu lạc bộ hát Xẩm

3.2.4. Tổ chức biểu diễn hát Xẩm

3.2.5. Giáo dục âm nhạc dân gian trong các trường phổ thông và các trường nghệ thuật

3.2.6. Tổ chức các cuộc liên hoan hát xẩm

3.2.7. Có thêm nhiều kênh thông tin đại chúng giới thiệu về hát xẩm

3.2.8. Khuyến khích sự tham gia của xã hội vào hoạt động bảo tồn và phát triển nghệ thuật hát xẩm

KẾT LUẬN

TÀI LIỆU THAM KHẢO..... 7

PHỤ LỤC

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Cùng với Ca trù là một bộ môn nghệ thuật truyền thống ở phía Bắc Việt Nam, loại ca nhạc trong cung đình được giới quý tộc và học giả yêu thích; dân ca quan họ là những làn điệu dân ca của vùng đồng bằng Bắc Bộ, Việt Nam. Hát xoan là loại hình dân ca lễ nghi phong tục hát thờ thần, thì có một thể loại đặc biệt và gần gũi với người dân hơn cả đó là nghệ thuật dân gian hát xẩm.

Xẩm có thể nói là loại hình âm nhạc kể chuyện bám sát văn học dân gian, nội dung đề cập đến những vấn đề của đời sống nhất so với các loại hình âm nhạc dân gian khác như ca trù, chầu văn, chèo... Phần lớn phần lời của các bài xẩm là do các nghệ sĩ xẩm tự chế, là những tự sự về thân phận của mình, nỗi khổ của những người nghèo khó, cảnh đời ngang trái. Hay có những chuyện vui nhẹ nhàng, hóm hỉnh, mang tính chất châm biếm các thói hư tật xấu, lên án những hủ tục, tố cáo tội ác của kẻ áp bức, thống trị. Có thể coi những người hát xẩm là những người kể chuyện rất tài ba.

Hát xẩm không phải chỉ có ở Hà Nội mà là loại hình ca hát chuyên nghiệp xuất hiện ở nhiều tỉnh miền Bắc Việt Nam như: Ninh Bình, Nam Định, Hà Nam, Hải Dương, Bắc Giang, Bắc Ninh... Xẩm Hà Nội xuất hiện muộn hơn các địa phương trên là bởi, trước những khó khăn của kinh tế xã hội từ những năm nửa cuối thế kỷ 19, nửa đầu thế kỷ 20, nhiều nghệ nhân hát xẩm đã phải bỏ nghề. Một số nghệ nhân vì yêu nghề đã tìm cách chuyển dịch môi trường diễn xướng ra những đô thị lớn như Hà Nội, Hải Phòng... Từ bến sông, bãi chợ, sân đình ở khắp các nẻo đường làng quê, xẩm chu du ra từng con phố, góc chợ của chốn Hà Thành và nhanh chóng kiếm cho mình một "bến đỗ" mới với những đặc điểm riêng, tạo nên nét độc đáo cho dòng xẩm đô thị, cũng như làm phong phú cho nghệ thuật hát xẩm Việt Nam.

Ở Hà Nội, những nghệ nhân hát xẩm thường tập trung ở khu vực chợ Mơ, chợ Đồng Xuân và những góc phố đông người qua lại, đặc biệt là những bến tàu điện và trên toa xe thứ 2 của các đoàn tàu điện. Chính vì vậy, xẩm Hà Nội còn được biết tới với tên gọi hết sức dân gian, gắn liền với môi trường hoạt động ca hát, ấy chính là xẩm tàu điện. Mặt khác, khi chuyển dời ra Hà Nội, vì để phù hợp với đời sống thẩm mỹ, phù hợp tới tai nghe của người thành thị, các nghệ nhân đã sáng tạo ra một làn điệu mới, nhẹ nhàng hơn, dễ nghe hơn và tinh tế hơn. Đặc biệt, bên cạnh lời thơ dân gian, các nghệ nhân hát xẩm ở Hà Nội đã sử dụng thơ của những nhà thơ rất nổi tiếng thời đó như Á Nam Trần Tuấn Khải, và sau này là Nguyễn Bính để thể hiện. Có một điểm rất đáng chú ý, nghệ nhân hát xẩm thường chọn thơ vẫn có tinh thần yêu nước, chống giặc ngoại xâm để thể hiện, bên cạnh đó là những bài thơ nói về tình yêu quê hương, đất nước, đôi lứa...

Phổ biến từ đầu thế kỷ 20 cho tới những năm của thập niên 70, những nghệ nhân hát xẩm, những lời ca, giai điệu quen thuộc trên toa xe thứ 2 của tàu điện bỗng dưng vắng bóng và gần như rơi vào quên lãng.

May mắn là cho đến ngày nay, xẩm ngày nào vẫn còn giữ lại được một phần những giá trị tinh hoa của nó. Để góp phần vào việc khẳng định những giá trị nghệ thuật của xẩm trong đời sống tinh thần của con người cũng như để có đề xuất phát triển thể loại âm nhạc dân gian đặc sắc này, em đã chọn đề tài “ *Nghệ thuật hát Xẩm ở Hà Nội – Thực trạng và giải pháp* ” cho bài khóa luận của mình.

2. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu

Nghệ thuật hát Xẩm ở Hà Nội

3. Phương pháp nghiên cứu

Đề tài sử dụng các phương pháp nghiên cứu sau:

- Phương pháp nghiên cứu tài liệu
- Phương pháp quan sát
- Phương pháp phỏng vấn
- Phương pháp điều tra
- Phương pháp tổng hợp

4. Đóng góp của đề tài

Làm phong phú thêm tài liệu về nghệ thuật hát Xẩm làm tài liệu tham khảo cho những tài liệu nghiên cứu về hát Xẩm

Ý kiến về bảo tồn và phát huy nghệ thuật hát Xẩm trong đề tài có thể ứng dụng vào thực tiễn góp phần bảo tồn và phát huy giá trị loại hình nghệ thuật này.

5. Cấu trúc đề tài

Ngoài phần mở đầu, kết luận, tài liệu tham khảo và phụ lục bài nghiên cứu có cấu trúc như sau :

Chương 1 : Nguồn gốc và sự phát triển của nghệ thuật hát Xẩm ở Hà Nội

Chương 2 : Thực trạng nghệ thuật hát Xẩm ở Hà Nội

Chương 3 : Giải pháp nhằm và bảo tồn và phát huy nghệ thuật hát Xẩm trong đời sống xã hội hiện nay

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hà Thị Cầu (1980) Theo đảng trọn đời
2. Tản Đà (1996) Tuyển tập Tản Đà, NXB Văn học
3. Nguyễn Bính 1986 Tuyển tập Nguyễn Bính, Nxb Văn học
4. Xuân hoạc (2007),vui nhất có chợ Đồng Xuân
5. Lê Minh Quốc,(2009) *Các vị nữ danh nhân Việt Nam*. Nxb Trẻ.
6. Đồng Phụng Việt (2012)Về ông Đội Cấn
7. Vũ Ngọc Phan (1956) Tục ngữ ca dao dân ca , NXB Văn học
8. Nguyễn Văn Uẩn,(2002) HN nửa đầu thế kỉ 20, NXB Hà Nội,
9. <http://hatvan.vn/forum/showthread.php?t=1284>
10. Phan Kế Bính,*Việt Nam phong tục*, NXB Văn hoá Thông tin, 2005
11. Nguyễn Thị Hồng Ngân (2011): *"Tìm hiểu về công tác bảo tồn và Phát triển nghệ thuật Hát xẩm tại Trung tâm phát triển nghệ thuật âm nhạc Việt Nam"*
12. Nguyễn Bá Bằng (2011) *"Tìm hiểu về nghệ thuật hát Xẩm tại Trung tâm phát triển nghệ thuật âm nhạc Việt Nam"*
13. Trần Việt Ngữ. "Hát Xẩm, loại ca nhạc đặc biệt của người mù Việt Nam". *Di sản văn hóa dân gian*. Hà Nội: Hội văn nghệ dân gian Việt Nam, 1992.
14. Trần Văn Khê. *Du ngoạn trong âm nhạc truyền thống Việt Nam*. TP HCM: NXB Trẻ, 2004

Các trang web:

- <http://f.tin247.com>
- <http://vnmedia.vn/notfound.asp>
- <http://giadinh.net.vn>

- <http://suckhoedoisong.vn>
- <http://ttanvn.vn/>
- <http://vovnews.vn>
- <http://www.baomoi.com/Chang-trai-My-me-hat-xam/152/3837131.epi>
- <http://www.hanoimoi.com.vn>
- <http://www.tienphong.vn/van-nghe/596432/nhac-sy-thao-giang-ong-bau-xam-khong-luong-tpp.html>